

ปัญหาทางกฎหมายในการควบคุมราคารับซื้อผลิตผลทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตร

Legal Issues Regarding the Control of Durian Purchasing Prices According to Agricultural Product Standards

ว่าที่ร้อยตรีหญิง จุฑามาศ กุลทอง¹, รองศาสตราจารย์ ดร. จิตดารมย์ รัตนวุฒิ²

Acting Second Lieutenant Juthamas Kulthong¹, Assoc.Prof. Dr. Jitdarom Rattanawut²

¹นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร. 0-7791-3333 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมล 65052537105@student.sru.ac.th

²อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร. 0-7791-3333 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมล lawman077355623@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพปัญหา และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกำกับมาตรฐาน และควบคุมราคารับซื้อผลิตผลทุเรียน (2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับมาตรฐานสินค้าเกษตร และการควบคุมราคารับซื้อผลิตผลทุเรียน (3) วิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการกฎหมายในการควบคุมราคารับซื้อผลิตผลทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตร ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสาร ผลการศึกษพบว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 ได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ในการออกประกาศเพื่อควบคุมราคาสินค้าและบริการ ประกอบกับพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ให้อำนาจคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรในการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร แต่คณะกรรมการดังกล่าวยังไม่ได้ดำเนินการตามกฎหมายดังกล่าว ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ในเชิงนโยบาย คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ต้องออกประกาศกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนมาใช้เป็นฐานในการกำหนดราคารับซื้อผลิตผลทุเรียน สำหรับข้อเสนอแนะในเชิงกฎหมาย คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ต้องออก “ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ว่าด้วย การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถือว่าการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้าทุเรียน ตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 พ.ศ.” มาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคารับซื้อผลิตผลทุเรียนของสิ่งทุเรียนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทางการค้า

คำสำคัญ : ทุเรียน มาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียน สิ่งทุเรียน

ABSTRACT

The purpose of this study is to study (1) Problems and theoretical concepts regarding the supervision of standards and fair price control of durian purchases. (2) Legal measures regarding the supervision of standards and fair price control of durian purchases. (3) Analyze and propose additional measures to amend the legal measures to control the purchasing price of durian products according to agricultural product standards. By using qualitative research methods from studying documents including laws. The findings reveal that there are currently no legal measures mandating the use of agricultural standards for durian as a basis for setting procurement prices by durian collectors, despite the existence of

relevant legal frameworks. The Price of Goods and Services Act B.E. 2542 (1999), Section 29, grants authority to the Central Committee on Prices of Goods and Services to issue price control measures. Additionally, the Agricultural Standards Act B.E. 2551 (2008) empowers the Agricultural Standards Committee to enforce general standards for durian. However, these laws have not been utilized to ensure fair pricing in durian procurement. The study recommends: Policy-level: The Central Committee on Prices of Goods and Services should adopt durian agricultural standards as a basis for setting procurement prices. Legal-level: The Committee should issue an "Announcement on Criteria and Methods for Determining Unreasonably Low or High Prices or Price Manipulation of Durian, Pursuant to Section 29 of the Price of Goods and Services Act B.E. 2542 (1999)" to enforce fair pricing practices.

Keywords : Durian, Durian agricultural product standards, Durian warehouse

บทนำ

หากกล่าวถึงผลิตผลทางการเกษตรของประเทศไทยที่มีการเติบโตและขยายตัวทั้งในมิติของพื้นที่ปลูก และในมิติของการส่งออกสินค้าทางการเกษตรในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา “ทุเรียน” (durian) ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นราชาแห่งผลไม้ (King of fruit) นับเป็นหนึ่งในผลิตผลทางการเกษตรที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นมุมมองของเกษตรกร มุมมองของพ่อค้าคนกลาง และมุมมองของผู้บริโภค ซึ่งตามรายงานสถิติการส่งออกผลิตผลทุเรียนของประเทศไทยที่จัดทำขึ้นโดยธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand) เปิดเผยข้อมูลสถิติว่าประเทศไทย สามารถส่งออกผลิตผลทุเรียนไปยังต่างประเทศได้มากที่สุดในปี 2561 มีมูลค่าการค้าสำคัญ คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยตลอดช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา มูลค่าการส่งออกผลิตผลทุเรียนเติบโตอย่างก้าวกระโดด ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2565 ปรากฏมูลค่าการส่งออกผลิตผลทุเรียนทำสถิติสูงสุดที่ 1.24 แสนล้านบาท และในปี พ.ศ. 2566 ก็ยังคงรักษาระดับสถิติการส่งออกได้ในระดับที่ไม่แตกต่างไปจากเดิม คือ 9 หมื่นล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนการขยายตัวของการส่งออกสินค้าทางการเกษตรสูงถึงร้อยละ 81 ด้วยปัจจัยเกื้อหนุนดังกล่าวนี้ จึงยิ่งทำให้ผลิตผลทุเรียนมีระดับความสำคัญในทางเศรษฐกิจที่ไม่อาจละเลยมองข้ามไปได้

รูปภาพแสดงสัดส่วนสถิติการส่งออกผลิตผลทุเรียน พ.ศ. 2561 - 2567

สถิติมูลค่าการส่งออกผลิตผลทุเรียนสดจากประเทศไทยไปสาธารณรัฐประชาชนจีน

อัตราขยายตัวการส่งออกทุเรียน (เทียบกับปีที่ผ่านมา)	พ.ศ.2561	พ.ศ.2562	พ.ศ.2563	พ.ศ.2564	พ.ศ.2565	พ.ศ.2566	พ.ศ.2567
ร้อยละ 93 เทียบกับปี 2560	ร้อยละ 103 เทียบกับปี 2561	ร้อยละ 78 เทียบกับปี 2562	ร้อยละ 108 เทียบกับปี 2563	ร้อยละ 1 เทียบกับปี 2564	ร้อยละ 30 เทียบกับปี 2565	ร้อยละ 12 เทียบกับปี 2566	

ที่มา : ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ธนาคารกสิกรไทย เข้าถึงได้จาก <https://www.kasikornresearch.com>

จากปัจจัยการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดของผลิตผลทุเรียนที่เกิดขึ้น จึงปรากฏผู้ประกอบการธุรกิจในฐานะพ่อค้าคนกลางที่เป็นนายทุนเข้ามาตั้งโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนจากเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำสวนทุเรียนเพื่อนำส่งออกผลิตผลทุเรียนไปยังประเทศผู้นำเข้าเป็นจำนวนมาก ซึ่งโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนที่กล่าวนี้ในภาษาท้องตลาด เรียกว่า “ล้งทุเรียน” โดยในปี พ.ศ. 2567 ปรากฏสัดส่วนสถิติโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนสูงถึง 2,100 แห่ง กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ใน

ประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกพืชทุเรียน อาทิ จันทบุรี นนทบุรี ระยอง ตราด ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ปัตตานี นราธิวาส ยะลา เป็นต้น โดยทิศทางแนวโน้มของการจัดตั้งโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียน ปรากฏทิศทางการคาดการณ์ว่าจะเพิ่มสูงขึ้นยิ่งกว่าในปัจจุบัน ซึ่งในบริบทนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าธุรกิจรับซื้อผลิตผลทุเรียนได้สร้างรายได้จำนวนมหาศาลนับพันล้านบาทให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ มิเช่นนั้นแล้วคงไม่เกิดกระแสการขยายตัวของธุรกิจโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนอย่างก้าวกระโดดเช่นที่เกิดขึ้น

สำหรับการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนนั้น แม้ในปัจจุบันจะมีการตราพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ใช้บังคับแล้วก็ตาม โดยกรณีของผลิตผลทุเรียนนี้ ได้ปรากฏการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรประเภททุเรียนขึ้น เฉพาะ เรียกว่า “มาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเลขที่ มกษ. 3-2567” เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานทั่วไปของสินค้าประเภททุเรียน แต่กฎหมายฉบับนี้ก็มิได้มีผลต่อการนำมาใช้เพื่อการควบคุมและสร้างความเป็นธรรมกับการกำหนดราคาของการรับซื้อผลิตผลทุเรียนจากเกษตรกร หรือพ่อค้าคนกลางอยู่แต่อย่างใด คงมีพันธกิจของกฎหมายในลักษณะของการกำหนดมาตรฐานสินค้าทางการเกษตรเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ในการนำมาใช้เป็นฐานอ้างอิงมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเพื่อการส่งออกสินค้าทางการเกษตรไปยังประเทศปลายทางเท่านั้นมิใช่เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการรับซื้อผลิตผลทุเรียนอย่างเป็นธรรม

อย่างไรก็ดี ในอีกมิติหนึ่ง คือ มิติการของการนำเอามาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนมาใช้ประกอบในการควบคุมราคาการรับซื้อผลิตผลทุเรียนจากผู้ประกอบการจัดตั้งโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนให้ดำรงอยู่บนความเป็นธรรม มีการเปิดเผยข้อมูลจากสำนักข่าวว่ากลุ่มผู้ลงทุนโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนในประเทศไทยกว่าร้อยละ 90 เป็นกลุ่มทุนชาวจีนเสียส่วนใหญ่ และที่สำคัญยิ่ง คือ กลุ่มทุนชาวจีนเหล่านี้ ได้กลายเป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดกลไกตลาดในารับซื้อผลิตผลทุเรียน ทำให้เกิดปัญหาในทางข้อเท็จจริงในการกดต่ำราคาผลิตผลทุเรียน และการคัดเลือกและกำหนดราคาซื้อผลิตผลทุเรียนที่ไม่เป็นธรรมกับเกษตรกรผู้ประกอบการอาชีพทำสวนทุเรียน เป็นต้น เนื่องจากในปัจจุบันยังคงไร้ซึ่งมาตรการกฎหมายเพื่อการควบคุม และสร้างความเป็นธรรมกับการกำหนดราคาของผลิตผลทุเรียนโดยอ้างอิงเข้ากับมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียน ซึ่งในสภาพการณ์ทางท้องตลาด คงปรากฏเพียง “นโยบายและมาตรการด้านการรักษาเสถียรภาพราคาสินค้า” ของกระทรวงพาณิชย์เท่านั้น แต่นั่นก็มิได้บังคับกับการรักษาเสถียรภาพของสินค้าในภาพรวมเท่านั้น หากได้เฉพาะเจาะจงลงไปที่ผลิตผลทุเรียนโดยตรง

นอกจากนี้ เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาถึงการคุ้มครองเกี่ยวกับการกำหนดราคาสินค้าแล้ว แม้ว่าประเทศไทยจะมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจรัฐ คือ “คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ” ในการควบคุมราคาสินค้าและบริการไว้ก็ตาม แต่กระนั้นกฎหมายดังกล่าวยังมีข้อจำกัดในการบังคับใช้กับผู้ประกอบการโรงรับซื้อทุเรียน โดยเฉพาะในประเด็นการขาดมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนในการกำหนดราคาซื้อที่เป็นธรรม ซึ่งรวมถึงการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการกำหนดราคาหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถือว่าการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้าหรือบริการตามที่มาตรา 29 รับรองไว้ ซึ่ง ณ ปัจจุบันยังไม่ปรากฏการตรากฎหมายเพื่อกำหนดราคาหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถือว่าการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้าทุเรียนแต่อย่างใด

ดังนั้น จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับการนำเอามาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนมาปรับใช้ในการกำหนดราคาซื้อผลิตผลทุเรียนอย่างเป็นธรรมที่ได้กล่าวมาเหล่านี้ จึงเท่ากับว่ากฎหมายในปัจจุบันของประเทศไทยยังขาดกลไกที่ชัดเจนในการควบคุมราคาซื้อผลิตผลทุเรียน ส่งผลให้เกษตรกรไม่ได้รับความเป็นธรรมในการกำหนดราคาซื้อจากโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียน ผู้ศึกษาจึงทำการวิจัยในหัวข้อเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมราคาซื้อผลิตผลทุเรียน ตามมาตรฐานสินค้าเกษตร เพื่อให้สามารถกำกับดูแลสินค้าเกษตรอย่างเป็นธรรม และเกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับกระแสธุรกิจการรับซื้อผลิตผลทุเรียนจากโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียน และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกำกับมาตรฐานสินค้าเกษตร และการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียน
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับมาตรฐานสินค้าเกษตร และการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียน
3. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการกฎหมายในการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตร

สมมติฐานการวิจัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 รับรองอำนาจให้คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ มีอำนาจในการออกประกาศเพื่อกำหนดราคารับซื้อผลผลิตทุเรียนอย่างเป็นธรรม ดังนั้น คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ควรตราประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถือว่าการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้าทุเรียนตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 พ.ศ. ขึ้นใช้บังคับ เพื่อกำหนดกรอบหลักเกณฑ์ในการรับซื้อผลผลิตทุเรียนของโรงรับซื้อทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนอย่างเป็นธรรม

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตร โดยจะทำการศึกษาใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ มิติของสภาพปัญหาเกี่ยวกับการกำกับมาตรฐานสินค้าเกษตร และการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียน มิติของแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกำกับมาตรฐานสินค้าเกษตร และการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียน และมิติของมาตรการกฎหมายเพื่อการกำกับมาตรฐานสินค้าเกษตร และการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียนอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้ นำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาไปทำการวิเคราะห์ อภิปรายผลเกี่ยวกับการกำกับมาตรฐานสินค้าเกษตร และการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียน เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) จากข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารวิชาการ หนังสือ ตำรา กฎหมาย งานวิจัยที่สัมพันธ์เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลสืบค้นทางอิเล็กทรอนิกส์ที่มีแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่าเชื่อถือ อาทิ เว็บไซต์ของหน่วยงานราชการ เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย เว็บไซต์ของหน่วยงานภาคเอกชน เป็นต้น โดยนำข้อมูลที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนาความประกอบด้วยวิธีการ ดังนี้

ส่วนที่ 1 : การศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และช่องว่างทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตร การศึกษาและทบทวนวรรณกรรมในเชิงหลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา อาทิ แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร และการศึกษามาตรการกฎหมายที่สามารถนำมาอ้างอิงเทียบเคียงกับการกำกับและควบคุมการรับซื้อผลผลิตทุเรียน

ส่วนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์และอภิปรายผล สรุปผลและเสนอแนะแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อการควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตรขึ้นในประเทศไทยอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดมาตรฐานสินค้าเกษตร และการควบคุมราคาซื้อขายผลผลิตทุเรียน

1.1 แนวคิดระบบตลาดเสรี และการแทรกแซงกลไกตลาด

ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Free Economy) หรือระบบทุนนิยม (Capitalism) ถือกำเนิดและใช้บังคับขึ้นในระบบเศรษฐกิจของสหราชอาณาจักรเป็นครั้งแรก มีนัยคือเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต มีเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ โดยที่รัฐจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องหรือแทรกแซงในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่รัฐจะทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก และการจัดสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ ดังนั้น เอกชนจึงเป็นผู้ตัดสินใจปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยใช้ระบบราคา หรือระบบตลาดช่วยในการตัดสินใจว่าจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ทำให้ราคาสินค้าจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนว่ามีผู้บริโภคในสินค้านั้นจำนวนมากน้อยเพียงใด หรือมีผู้ผลิตจำนวนเท่าใด โดยผลกำไรคือแรงจูงใจของการผลิตเป็นสำคัญ ดังนั้นส่งผลทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีจึงมีการแข่งขันทางราคาที่สูงมากและเป็นไปอย่างเสรี ก็เพราะราคาสินค้าถูกกำหนดขึ้นมาจากอุปสงค์และอุปทานของตลาดโดยตรง มีข้อสังเกตว่า ด้วยเหตุที่ระบบเศรษฐกิจเสรี ได้เปิดกว้างในการทำการค้าอย่างกว้างขวางโดยที่รัฐไม่อาจเข้าไปควบคุมหรือแทรกแซงกลไกทางการตลาดได้ จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดการค้าที่ไม่เป็นธรรมขึ้นในระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะจากฝ่ายผู้ประกอบการที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจที่สูงกว่า จากปัจจัยเช่นนี้จึงนำไปสู่การรับรองกลไกโดยกฎหมายเพื่อให้รัฐสามารถเข้าไปแทรกแซงระบบเศรษฐกิจเสรีได้เช่นกัน โดยการแทรกแซงที่เกิดขึ้นนี้มีนัยสำคัญ คือ การรักษาระดับและพยุงไว้ซึ่งราคาที่เป็นธรรมทางการค้า เรียกว่า การแทรกแซงทางเศรษฐกิจ (Economic Interventionism) หรือการแทรกแซงทางการตลาดของรัฐ แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นจุดยืนทางนโยบายเศรษฐกิจที่เข้ามาสนับสนุนให้รัฐโดยรัฐบาล สามารถเข้าไปแทรกแซงในกระบวนการตลาด เพื่อแก้ไขความล้มเหลวของตลาดและส่งเสริมสวัสดิการโดยทั่วไปของประชาชน หรือกล่าวในภาพเศรษฐกิจได้ว่าเป็นการพยายามลดทอนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากระบบเศรษฐกิจเสรีที่อาจนำไปสู่การค้าที่ไม่เป็นธรรม หรือเกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างผู้ประกอบการกับผู้ผลิต หรือเกษตรกร ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการยอมรับให้มีการแทรกแซงการค้าขึ้นได้ ทั้งนี้ ในบริบทของประเทศไทยปรากฏการยอมรับในแนวคิดการแทรกแซงกลไกตลาดสินค้าผ่านกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 นอกจากนี้ยังปรากฏว่าในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ยังได้ยอมรับให้มีการนำเอามาตรการช่วยเหลือราคาสินค้าเกษตรตกต่ำมาใช้บังคับในลักษณะแทรกแซงกลไกทางการตลาดได้อีกด้วย อันเนื่องมาจากปัจจัยเหตุของความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร ประกอบด้วย 1) มาตรการประกันราคามีจุดประสงค์เพื่อเป็นหลักประกันด้านราคาให้เกษตรกรควรจะได้ขายสินค้าได้ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ออกมาเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 การประกันราคาโดยรัฐรับซื้อผลผลิตทั้งหมดหากราคาสินค้าเกษตรที่ขายในตลาดต่ำกว่าราคาที่รัฐกำหนด รูปแบบที่ 2 ใช้อำนาจตามกฎหมายกำหนดราคาขั้นต่ำ บังคับให้ผู้รับซื้อต้องซื้อสินค้าเกษตรในราคาสูงกว่าราคาที่กำหนด 2) มาตรการพยุงราคา เป็นมาตรการที่รัฐมุ่งหวังจะรักษาระดับราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งเอาไว้ไม่ให้ต่ำกว่าราคาขั้นต่ำ 3) มาตรการจำกัดการผลิต เป็นมาตรการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรในช่วงต้นฤดูการผลิตที่ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ เนื่องจากปริมาณสินค้าเกษตรออกสู่ตลาดจำนวนมาก ซึ่งโดยหลักการรัฐจะเป็นผู้กำหนดราคาขั้นต่ำโดยเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการจะนำผลผลิตมาจำหน่ายกับรัฐเมื่อราคาสินค้าเพิ่มขึ้นเกษตรกรสามารถมาถอน กล่าวสรุปได้ว่า แม้แนวคิดตลาดเสรี มุ่งหมายให้การกำหนดราคาสินค้าเกิดขึ้นจากกลไกตลาด แต่กระนั้นในทางแนวคิดทฤษฎีก็ยอมรับให้รัฐสามารถเข้ามาแทรกแซงกลไกตลาดได้ โดยอาศัยทฤษฎีการแทรกแซงกลไกตลาด หรือการแทรกแซงทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นธรรมทางด้านราคาสินค้า มิให้ฝ่ายผู้ผลิตโดยเฉพาะเกษตรกรต้องเสียเปรียบทางด้านราคากันจนสมควร

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร

สำหรับความหมายของมาตรฐานสินค้าเกษตร มีการกำหนดนิยามศัพท์ไว้โดยพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 มาตรา 3 กล่าวคือ มาตรฐานบังคับ และมาตรฐานทั่วไป แล้วแต่กรณี กรณีของมาตรฐานบังคับ

หมายความว่า มาตรฐานที่มีกฎกระทรวงกำหนดให้สินค้าเกษตรต้องเป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งนี้ มาตรฐานสินค้าเกษตรที่มีกฎกระทรวงกำหนดให้สินค้าเกษตรต้องเป็นไปตามมาตรฐานบังคับ เช่น กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรสำหรับการปฏิบัติที่ดีสำหรับการผลิตทุเรียนแช่เยือกแข็งเพื่อการส่งออกเป็นมาตรฐานบังคับ พ.ศ. 2560 ข้อ 2 กำหนดให้มาตรฐานสินค้าเกษตร เลขที่ มกษ. 9046 - 2560 ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติที่ดีสำหรับการผลิตทุเรียนแช่เยือกแข็งตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ลงวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2560 เป็นมาตรฐานบังคับสำหรับสินค้าทุเรียนแช่เยือกแข็งที่ผลิตเพื่อการส่งออก เป็นต้น ส่วนกรณีมาตรฐานทั่วไปหมายความว่า มาตรฐานที่มีประกาศกำหนดเพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน ทั้งนี้ มาตรฐานที่มีประกาศกำหนดเพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน เช่น ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : ทุเรียน ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 โดยในข้อ 2. ของประกาศกระทรวงฉบับใหม่ ได้กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรประเภททุเรียนขึ้นใหม่ เรียกว่า “มาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเลขที่ มกษ. 3-2567” เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานทั่วไปของสินค้าประเภททุเรียน ซึ่งมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนดังกล่าวนี้ ได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร ในครั้งการประชุมที่ 1/2567 เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2567 เป็นต้น อนึ่ง สินค้าเกษตรตามกฎหมายฉบับนี้ หมายถึง ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ (product) จากการเกษตรกรรมต่าง ๆ รวมทั้งผลพลอยได้ (by product) ซึ่งการเกษตรกรรมที่กฎหมายกำหนดมี 4 ประเภท ได้แก่ กสิกรรม การประมง การปศุสัตว์ และการป่าไม้ กล่าวสรุปได้ว่า มาตรฐานสินค้าเกษตร หมายถึง มาตรฐานของสินค้าเกษตร ได้แก่ กสิกรรม การประมง การปศุสัตว์ และการป่าไม้ ที่กำหนดขึ้นโดยกฎหมาย ซึ่งอาจกำหนดขึ้นเป็นมาตรฐานบังคับโดยกฎกระทรวง หรืออาจกำหนดขึ้นเป็นมาตรฐานทั่วไปโดยประกาศกระทรวง

ทั้งนี้ ในรายละเอียดของมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนนั้น พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 มาตรา 5 มาตรา 15 และมาตรา 16 กำหนดให้รัฐจะต้องกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร โดยอาจกำหนดขึ้นเป็นมาตรฐานทั่วไป หรือมาตรฐานบังคับ โดยกรณีของทุเรียน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ตรา “ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : ทุเรียนตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551” ขึ้นใช้บังคับโดยกำหนดขึ้นในลักษณะเป็นมาตรฐานทั่วไป โดยในข้อ 2. ของประกาศกระทรวงฉบับนี้ ได้กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรประเภททุเรียนขึ้น เรียกว่า “มาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเลขที่ มกษ. 3-2567” ซึ่งมีการแบ่งชั้นคุณภาพของทุเรียนออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ (1) ชั้นพิเศษ (Extra class) กล่าวคือ ทุเรียนในชั้นนี้ต้องมีคุณภาพดีที่สุด ลักษณะตรงตามพันธุ์ มีจำนวนพุ่มสมบูรณ์ไม่น้อยกว่า 4 พู มีลักษณะหนามสมบูรณ์ไม่มีตำหนิ ยกเว้นเป็นตำหนิที่มองเห็นไม่ชัดเจนและไม่มีผลกระทบต่ออุปนิสัยทั่วไป (2) ชั้นหนึ่ง (Class I) กล่าวคือ ทุเรียนในชั้นนี้ต้องมีคุณภาพดี ลักษณะตรงตามพันธุ์ มีจำนวนพุ่มสมบูรณ์ 3 พู และพูไม่สมบูรณ์ไม่น้อยกว่า 1 พู ทั้งนี้ อาจมีตำหนิได้เล็กน้อย หากตำหนิดังกล่าวไม่มีผลกระทบต่ออุปนิสัยทั่วไป และ (3) ชั้นสอง (Class II) กล่าวคือ ทุเรียนในชั้นนี้ รวมทุเรียนที่มีคุณภาพไม่เข้าชั้นที่สูงกว่า แต่มีคุณภาพตามข้อกำหนดขั้นต่ำที่กำหนดในข้อ (1) โดยมีจำนวนพุ่มสมบูรณ์ไม่น้อยกว่า 2 พู และพูไม่สมบูรณ์ไม่น้อยกว่า 1 พู ทุเรียนในชั้นนี้มีตำหนิได้ หากยังคงลักษณะที่สำคัญในเรื่องคุณภาพของทุเรียน คุณภาพระหว่างการเก็บรักษา และการจัดเรียงเสนอในหีบห่อ โดยทุเรียนในทุกชั้นคุณภาพต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ด้วย ได้แก่ (1) เป็นทุเรียนทั้งผลและมีชีวิต ทั้งนี้ อาจมีก้านผลด้วยหรือไม่ก็ได้ (2) สภาพดี ไม่เน่า (rotting) หรือเสื่อมสภาพ (deterioration) ที่ทำให้ไม่เหมาะต่อการบริโภค (3) สะอาด ไม่มีสิ่งแปลกปลอมที่มองเห็นได้เท่าที่จะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (4) ไม่มีศัตรูพืชเท่าที่จะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (5) ไม่มีความเสียหายจากศัตรูพืชเท่าที่จะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (6) ไม่มีความชื้นที่ผิดปกติจากภายนอก ทั้งนี้ ไม่รวมถึงหยดน้ำที่เกิดหลังจากนำทุเรียนออกจากห้องเย็น (7) ไม่มีกลิ่น หรือรสชาติแปลกปลอม (8) ไม่มีความเสียหายเนื่องจากอุณหภูมิต่ำ หรืออุณหภูมิสูง (9) ไม่มีรอยแตกที่เปลือก (10) เมื่อผลทุเรียนสุก ไม่มีความผิดปกติของเนื้อ ได้แก่ เนื้อแกน เต้าเฒ่า ไส้ซึม ถ้ามีอย่างใดอย่างหนึ่งหรือรวมกันต้องไม่เกินร้อยละ 5 ของส่วนที่บริโภคได้ และ (11) มีพัฒนาการและสภาพที่: ก) ทนต่อการจัดการและขนส่ง และ ข) อยู่ในสภาพที่ยอมรับได้เมื่อถึงปลายทาง

โดยทุเรียนนั้นต้องแก่ในระดับที่เหมาะสม สามารถพัฒนากระบวนการสุกต่อไปได้จนถึงระยะที่ต้องการตามลักษณะของพันธุ์ และพื้นที่ปลูก ในส่วนของปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุดของทุเรียนจะต้องเป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยเรื่องอาหารที่มีสารพิษตกค้าง และ มกษ. 9002 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง สารพิษตกค้าง: ปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุด และ มกษ. 9003 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง สารพิษตกค้าง: ปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุดที่ปนเปื้อนจากสาเหตุที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

1.3 แนวคิดการประกอบธุรกิจรับซื้อผลิตผลทุเรียนและการควบคุมราคารับซื้อ

คำว่า “ล้ง” ใกล้เคียงกับเสียงและความหมายจากภาษาจีนในคำว่า “หล่งต่วน” หมายถึง การผูกขาด ซึ่งเป็นมุมมองหรือความเข้าใจของคนไทยที่มองถึงการผูกขาดของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ชาวจีน (ล้งจีน) จากรายงานของสถานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2559 ได้กล่าวถึง “ล้ง” ว่าหมายถึง โรงคัดบรรจุผลไม้ อันเนื่องมาจากกิจกรรมการดำเนินงานของผู้ประกอบการล้ง ดังนั้นโดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึง “ล้งผลไม้” จึงหมายถึง โรงเรือนหรือโกดังที่ผู้ประกอบการใช้ในการเก็บผลไม้ ทั้งนี้ ผู้ประกอบกิจการล้งจะทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมผลไม้ด้วยวิธีการรับซื้อผลไม้จากชาวสวน เพื่อนำมาคัดจำแนกคุณภาพของผลไม้ที่รับซื้อมา แล้วจึงทำการบรรจุผลไม้ลงในบรรจุภัณฑ์หีบห่อที่จำแนกตามคุณภาพของผลไม้ และขนส่งไปยังตลาดปลายทางเพื่อนำไปขายต่อทั้งในและต่างประเทศ ในส่วนของกิจกรรมในการดำเนินงานของผู้ประกอบการล้งผลไม้ นั้น ปรากฏว่าผู้ประกอบการล้งผลไม้ จะทำหน้าที่เป็นคนกลางในการรับซื้อผลไม้จากเกษตรกรชาวสวนผลไม้โดยตรงเพื่อนำมาขายต่ออีกลำดับทอดหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะนำผลไม้มาขายต่อในท้องตลาด หรือตลาดกลาง หรือตลาดค้าส่ง โดยผู้ประกอบการล้งผลไม้ จะทำหน้าที่ในการคัดแยกผลไม้ตามชั้นคุณภาพ ก่อนจะทำการบรรจุผลไม้ที่ได้คัดเกรดตามชั้นคุณภาพแล้วไปบรรจุในบรรจุภัณฑ์ ทั้งรูปแบบตะกร้า กล่องไม้ ลังกระดาษ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดปลายทางทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการล้งผลไม้หลายราย ยังได้ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งออกผลไม้ไปยังตลาดต่างประเทศอยู่ด้วย โดยเฉพาะในสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งการดำเนินการผู้ประกอบการล้งผลไม้ที่กล่าวถึงนี้ หมายความว่ารวมถึงการประกอบธุรกิจล้งทุเรียนด้วย โดยปรากฏกิจกรรมสำคัญที่ผู้ประกอบการล้งทุเรียนดำเนินการ คือ (1) การคัดคุณภาพทุเรียน (2) การเตรียมผลไม้ โดยการเป่าลมทำความสะอาด ชุบน้ำยาและเป่าแห้งโดยใช้พัดลม (3) ชั่งน้ำหนักและติดสติ๊กเกอร์ ทำการบรรจุกล่อง หีบห่อกล่องและรัดสาย (4) ลำเลียงกล่องที่หีบห่อเรียบร้อยแล้วเพื่อรอขนขึ้นตู้คอนเทนเนอร์ (5) ลำเลียงกล่องที่หีบห่อเรียบร้อยแล้วขึ้นตู้คอนเทนเนอร์ และ (6) การปล่อยตู้คอนเทนเนอร์ไปยังผู้ล้งซื้อ มีข้อสังเกตว่า ผู้ประกอบการล้งเหล่านี้ นอกจากจะรับซื้อผลทุเรียนโดยตรงจากชาวสวนทุเรียนแล้ว ผู้ประกอบการล้งทุเรียนบางรายยังทำหน้าที่ไปรับซื้อผลทุเรียนแบบเหมาสวนซึ่งคละเอดทุเรียนเพื่อให้ได้ปริมาณทุเรียนตามคำสั่งซื้อ (Order) ที่ได้รับคำสั่งซื้ออีกด้วย ทั้งนี้ผู้ประกอบการล้งบางราย ยังประกอบธุรกิจแฝงในการทำล้งทุเรียนด้วย คือ การรับตัดผลทุเรียนให้กับสวนที่ได้ติดต่อไว้ โดยได้รับค่าตัดทุเรียนและค่าบรรจุหีบห่อในสัดส่วนประมาณร้อยละ 5 ของราคาทุเรียนที่รับซื้อจากชาวสวนทุเรียนนั้น

ในภาพของการเข้ามาลงทุนในกิจการล้งผลไม้ของกลุ่มนายทุนชาวจีนในตลาดผลไม้ของประเทศไทย สามารถจัดแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ก. ระยะแรกในช่วงปี พ.ศ. 2553 - 2555 กล่าวคือ จะเป็นนักลงทุนชาวจีนรายใหญ่เข้ามาหาผู้ค้าชาวไทย เพื่อให้จัดหาผลไม้สำหรับส่งออกไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นการดำเนินกิจกรรมในกลุ่มต้นน้ำของอุตสาหกรรมผลไม้ ข. ระยะที่สองในช่วงปี พ.ศ. 2556 - 2562 กล่าวคือ นักลงทุนชาวจีนจะเป็นนักลงทุนรายย่อย ซึ่งได้มาลงทุนตลอดโซ่อุปทานของตลาดผลไม้ของประเทศไทยตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ มีรายละเอียดคือกระบวนการต้นน้ำ นายทุนจีนให้ผู้ประกอบการชาวไทยจัดหาวัตถุดิบในการผลิต โดยเริ่มมีการเช่าสวนผลไม้ผ่านตัวแทนคนไทย (Nominee) และนักลงทุนชาวจีนก็จะเป็นผู้จัดหาตลาดและทำการร่วมทุนกัน กระบวนการกลางน้ำ จะมีนักลงทุนชาวจีนรายย่อยเข้ามารับคำสั่งซื้อจากผู้บริโภคชาวจีน และเข้ามาติดต่อกับล้งเพื่อจัดหาผลไม้ ตามคำสั่งซื้อที่ได้รับมา ซึ่งล้งจะเข้าไปติดต่อกับบรรดาเกษตรกรชาวสวนผลไม้และสวนทุเรียนต่าง ๆ เพื่อรับซื้อผลผลิตแบบเหมาสวน และกระบวนการปลายน้ำ จะเป็นการดำเนินกิจกรรมของล้งเพื่อคัดเกรดคุณภาพ บรรจุในบรรจุภัณฑ์และส่งออกไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน ค. ช่วงที่มีการแพร่ระบาดของสถานการณ์โควิด กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2563 ผู้ประกอบการล้ง ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการรับซื้อ

ผลผลิตทุเรียนแบบเหมาสวนเป็นการเหมาโดยตราราคาแบบเดือนต่อเดือน หนึ่ง ภายใต้ข้อมูลสถิติของกองพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช กรมวิชาการเกษตร ได้เปิดเผยข้อมูลสถิติ (ข้อมูล ณ วันที่ 16 กรกฎาคม 2567) ปรากฏโรงรับซื้อและบรรจุผลไม้ทั่วประเทศเพื่อส่งออกไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน มีจำนวนทั้งสิ้น 2122 โรงรับซื้อ/ล้าง โดยผู้ประกอบการล้างผลไม้ (โรงคัดบรรจุผลไม้) จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มสำคัญ คือ (1) ผู้ประกอบการล้างผลไม้ที่ดำเนินการโดยผู้ประกอบการที่มีสัญชาติไทย และ (2) ผู้ประกอบการล้างชาวจีน ซึ่งหมายถึง นักลงทุนชาวจีนที่เข้ามาร่วมลงทุนกับผู้ประกอบการล้างผลไม้ชาวไทยเพื่อดำเนินธุรกิจล้างผลไม้ กล่าวสรุปได้ว่า การดำเนินงานล้างผลไม้เป็นหนึ่งในกิจกรรมของการค้าผลไม้ของประเทศไทย โดยดำเนินงานในลักษณะคนกลางในช่วงกลางน้ำของโซ่อุปทาน โดยเริ่มต้นจากการรับผลไม้เพื่อนำมาคัดเกรดคุณภาพก่อนบรรจุในบรรจุภัณฑ์เพื่อขนส่งลำเลียงไปยังตลาดปลายทาง ทั้งนี้ปริมาณล้างผลไม้และรวมถึงล้างทุเรียนได้เพิ่มขึ้นตามลำดับ ประกอบกับผลการตกลงการค้าเสรี ที่ทำให้ผลไม้ของประเทศไทยเข้าไปขายในตลาดผลไม้ของผู้บริโภคชาวจีนโดยไม่ต้องเสียภาษีการนำเข้า จึงยังเป็นปัจจัยส่งเสริมทำให้มีปริมาณความต้องการ (อุปสงค์) ของผลไม้และรวมถึงทุเรียนของประเทศไทยจากผู้บริโภคชาวจีนเพิ่มสูงขึ้นอย่างทวีคูณ ในการนี้เพื่อรองรับกับสถานการณ์ดังกล่าว นักลงทุนชาวจีนจึงได้เข้ามาหาคู่ค้าเพื่อรวบรวมผลไม้จากประเทศไทยเพื่อส่งออกไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเริ่มแรกจะเป็นนักลงทุนชาวจีนรายใหญ่ที่เข้ามาหาผู้ร่วมทุนเพื่อการส่งผลไม้ไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน และต่อมารูปแบบการลงทุนก็เริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นนักลงทุนรายย่อยที่เข้ามาประกอบธุรกิจล้างผลไม้โดยปรับรูปแบบการดำเนินกิจกรรมให้ครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้เองที่ได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรและรวมถึงผู้ประกอบการโรงรับซื้อผลไม้ชาวไทยอย่างกว้างขวาง

2. ผลการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการกฎหมายในการควบคุมราคาสินค้าเกษตร

2.1 กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ

จากผลการศึกษา พบว่า การให้ควมคุ้มครองแก่เกษตรกรนั้น นับว่าเป็นวาระพื้นฐานที่ประชาคมโลกให้ความสำคัญมาโดยต่อเนื่อง โดยมีพื้นฐานหลักคิดที่สำคัญคือ บกป้องผลประโยชน์ของเกษตรกรจากการถูกเอารัดเอาเปรียบโดยนายทุนหรือผู้ประกอบการ ซึ่งแนวทางการให้ความคุ้มครองนั้นได้กระทำออกมาในหลายลักษณะ บ้างก็อยู่ในรูป “นโยบาย” (policy) บ้างก็ตราขึ้นเป็นกฎหมาย (Act) ทั้งนี้ ในบริบทของคณะกรรมการการค้ายุโรป ได้มีการกำหนดนโยบายที่เรียกว่า “the Common Agricultural Policy” หรือ “นโยบายเกษตรกรรม” โดยทำการจำแนกพันธกิจของนโยบายออกเป็น 2 เสาหลัก ได้แก่ เสาหลักที่หนึ่ง : การสนับสนุนการผลิตทางการเกษตร และการจัดองค์กรตลาดร่วม กล่าวคือ พันธกิจเกี่ยวกับการสนับสนุนงบประมาณให้แก่เกษตรกรในลักษณะการจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่เกษตรกรเพื่อให้ได้รับความมั่นคงในการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมในลักษณะการเข้าไปจัดการอุปทานของสินค้าเกษตร เสาหลักที่สอง : นโยบายพัฒนาชนบทหรือ “นโยบายโครงสร้างด้านการเกษตร” (Agricultural Structural Policy) กล่าวคือ เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นกระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท ซึ่งมักจะเป็นพื้นที่ห่างไกลและมีประชากรเบาบาง ดังนี้ ในมิติของนโยบายในมิติของคณะกรรมการการค้ายุโรป จึงยอมรับในเรื่องของการที่รัฐสามารถเข้าไปแทรกแซงกลไกตลาดเพื่อการอุดหนุนเกษตรกรผู้ผลิตทางการเกษตรได้

ถัดมาในมิติมาตรการกฎหมายในต่างประเทศนั้น พบว่า กรณีของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยรัฐบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้า ค.ศ. 1997 กฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดมาตรฐานราคาสินค้า โดยให้ภาครัฐมีบทบาทในการกำหนดราคา และรวมถึงการจัดสรรทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผล การรักษาเสถียรภาพของระดับราคาตลาดโดยทั่วไป การคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ที่ถูกต้องตามกฎหมายของผู้บริโภคและผู้ประกอบการ และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจตลาดสังคมนิยมอย่างมั่นคง (มาตรา 1) นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้รัฐต้องสถาปนาและปรับปรุงกลไกราคาสินค้า โดยราคาสินค้าจะต้องถูกกำหนดโดยตลาดเป็นสำคัญภายใต้การควบคุมของเศรษฐกิจมหภาค การกำหนดราคาของสินค้าและบริการที่ขึ้นนำหรือกำหนดขึ้นโดยรัฐบาลให้กระทำได้เพียงส่วนน้อย (มาตรา 3) ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า การกำหนดราคาสินค้าของสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น สินค้าบางชนิดจะถูกกำหนดราคาสินค้าตามราคาขึ้นแนะหรือราคาแนะนำจากรัฐบาลหรือราคาที่

กำหนดโดยรัฐบาลได้ ซึ่งรัฐบาลจะใช้วิธีการประกาศราคาสินค้าที่รัฐบาลขึ้นหรือราคาแนะนำเป็นราคาขั้นต่ำและราคาสูงสุด ขึ้น โดยให้ผู้ประกอบการมีอิสระในการกำหนดราคาภายในขอบเขตของราคาขั้นต่ำและราคาขั้นสูงได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้ช่วงราคาที่กำหนดเท่านั้น

นอกจากนี้ในกรณีของรัฐบาลผู้คุ้มครองผู้ผลิต ค.ศ. 2000 (Producer Protection Act 2000) ซึ่งเป็นกฎหมายในระดับมลรัฐโอไฮโอ สหรัฐอเมริกา กฎหมายฉบับนี้ มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองเกษตรกรผู้ผลิตจากสัญญาการผลิตที่ไม่เป็นธรรมในระบบเกษตรพันธสัญญา ทั้งนี้ด้วยวิธีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของการทำสัญญา การผลิต โดยมีสาระสำคัญทางกฎหมาย ได้แก่ (1) สัญญาการผลิตที่จัดทำขึ้นต้องใช้ภาษาที่เกษตรกรสามารถเข้าใจได้โดยง่าย (มาตรา 4) ซึ่งคู่สัญญาจะต้องกำหนดข้อตกลงและรายละเอียดในสัญญาด้วยความโปร่งใสและสุจริต (มาตรา 3) (2) ผู้ประกอบธุรกิจการรับซื้อสินค้าทางการเกษตรมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงจากการเข้าทำสัญญาการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ผลิตทราบ พร้อมทั้งระบุรายละเอียดสาระสำคัญโดยสรุปเกี่ยวกับข้อตกลงของการเข้าทำสัญญาการผลิตไว้บนใบปะหน้าของสัญญา (มาตรา 4 (บี)) (3) ผู้ประกอบธุรกิจการรับซื้อสินค้าทางการเกษตร มีหน้าที่ต้องส่งมอบสัญญาการผลิตฉบับสมบูรณ์ให้แก่หน่วยงานท้องถิ่น ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรกรรม เพื่อตรวจสอบรายละเอียดของสัญญาและให้การรับรองสัญญาเพื่อให้มีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย (มาตรา 4 (ซี)) นอกจากนี้ กฎหมายยังให้สิทธิแก่เกษตรกรในการนำสัญญาการผลิตที่จัดทำร่างขึ้นใหม่ไปขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อประกอบการตัดสินใจก่อนเข้าทำสัญญาได้ อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรได้ลงนามในสัญญาไปแล้ว แต่ภายหลังเกษตรกรไม่ประสงค์ ให้มีผลผูกพันตามสัญญา กฎหมายเปิดช่องให้เกษตรกรจะมีสิทธิขอยกเลิกสัญญาดังกล่าวได้ภายใน 3 วันนับแต่วันลงนามในสัญญา (มาตรา 5)

2.2 กฎหมายของประเทศไทย

ในบริบทกฎหมายภายในของประเทศไทย จากการศึกษาปรากฏว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รับรองเกี่ยวกับแนวนโยบายแห่งรัฐในหมวดที่ 6 ประกอบด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายภาครัฐเพื่อเกษตรกร ได้แก่ รัฐพึงจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่ช่วยให้เกษตรกรประกอบเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสูง มีความปลอดภัย โดยใช้ต้นทุนต่ำ และสามารถแข่งขันในตลาดได้ และพึงช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ให้มีที่ทำกินโดยการปฏิรูปที่ดิน หรือวิธีอื่นใด (มาตรา 73) และรัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสดำเนินการได้ประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรมและยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ (มาตรา 75 วรรคหนึ่ง) ในมิติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมราคาสินค้าเกษตรนั้น พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 รับรองอำนาจให้ “คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ” สามารถกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถือว่าการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้าหรือบริการตามมาตรา 29 วรรคสอง กล่าวคือ การกำหนดหลักเกณฑ์ห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการใด ๆ โดยจงใจที่จะทำให้ราคาต่ำเกินสมควรหรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาสินค้าหรือบริการใด อย่างไรก็ดี จากการศึกษาปรากฏว่าในปัจจุบัน คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ยังมิได้ทำการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถือว่าการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้าหรือบริการตามมาตรา 29 วรรคสอง แต่อย่างใด

มีข้อสังเกตว่า สำหรับประเด็นการพิจารณาว่า การทำอะไรจะเป็นการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้านั้น ได้ปรากฏว่าสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตอบข้อหารือประเด็นดังกล่าวไว้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2541 ซึ่งยังเป็นช่วงเวลาที่ใช้บังคับพระราชบัญญัติการกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด พ.ศ. 2522 โดยได้ตอบข้อหารือเกี่ยวกับการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงกว่าเกินสมควรไว้ ความว่า “การที่มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติการกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด พ.ศ. 2522 มิได้ระบุเกณฑ์การพิจารณา

เกี่ยวกับการกระทำให้ราคาสินค้าตกต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดราคาสินค้าปั่นป่วนไว้ ทำให้การที่จะพิจารณาว่าราคาสินค้าตกต่ำเกินสมควรหรือสูงเกินสมควรหรือเกิดความปั่นป่วนหรือไม่ จึงไม่อาจพิจารณาเพียงเฉพาะตัวของผู้ประกอบการที่กระทำเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาเปรียบเทียบถึงราคาสินค้าในตลาดด้วย ส่วนกรณีที่ว่าเกณฑ์ของราคาเท่าใดจึงจะถือว่าเกินสมควรนั้น เป็นกรณีที่ต้องพิจารณาจากราคาตลาดเป็นกรณี ๆ ไป”

สำหรับรายละเอียดความคุ้มครองเกษตรกรตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560 พบว่าเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองเกษตรกรซึ่งมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าผู้ประกอบการทางการเกษตรจากการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา และรวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบเกินสมควร ทั้งนี้ กฎหมายได้กำหนดนิยามของระบบเกษตรพันธสัญญาไว้ในมาตรา 4 ความเป็นว่า “ระบบเกษตรพันธสัญญาเป็นการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรที่เกิดขึ้นจากสัญญาระหว่างผู้ประกอบการทางการเกษตรกับบุคคลธรรมดาซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตั้งแต่ 10 รายขึ้นไป หรือกับสหกรณ์การเกษตร/กลุ่มเกษตรกร หรือกับวิสาหกิจ ชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจ ชุมชน ที่มีเงื่อนไขในการผลิต จำหน่าย หรือจ้างการผลิตผลิตผล หรือบริการทางการเกษตรอย่างหนึ่งอย่างใด โดยเกษตรกรตกลงที่จะผลิต จำหน่าย หรือรับจ้างผลิตตามจำนวนคุณภาพ ราคา หรือระยะเวลาตามที่กำหนดไว้และผู้ประกอบการตกลงที่จะซื้อหรือจ่ายค่าตอบแทนตามสัญญา โดยผู้ประกอบการทางการเกษตรเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตด้วย”

ระบบเกษตรพันธสัญญาในประเทศไทย มีข้อสัญญาเกี่ยวกับการผลิตผลิตผลทางการเกษตรหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับรูปแบบของผลิตผลทางการเกษตร ข้อตกลงด้านการตลาด และปัจจัยอื่น ๆ โดยสามารถสรุปได้จำนวน 3 รูปแบบ ดังนี้

(1) สัญญาสนับสนุนด้านการตลาด (Market Specification Contracts) ซึ่งเป็นสัญญาที่ตกลงซื้อขายผลิตผลทางการเกษตรล่วงหน้า โดยคู่สัญญาฝ่ายผู้ประกอบการทางการเกษตรจะกำหนดข้อสัญญาระบุคุณภาพ ปริมาณ มาตรฐานของผลิตผลทางการเกษตร ระยะเวลาในการผลิต รวมถึงกำหนดราคาล่วงหน้าขั้นต่ำให้กับเกษตรกร ส่วนคู่สัญญาฝ่ายเกษตรกรจะมีสิทธิตัดสินใจในการผลิตผลิตผลทางการเกษตรเอง โดยอาจได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากผู้ประกอบการทางการเกษตร สัญญารูปแบบนี้ อาจจะมีการประกันราคาขั้นต่ำหรือไม่ก็ได้ และในกรณีที่ไม่มีประกันราคาขั้นต่ำ คู่สัญญาฝ่ายเกษตรกรต้องรับความเสี่ยงในเรื่องรายได้และราคาเอง โดยเกษตรกรจะต้องปรับปรุงคุณภาพผลิตผลทางการเกษตรให้มีมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงต้องติดตามข่าวสารการตลาดด้วย

(2) สัญญาสนับสนุนการจัดหาปัจจัยการผลิต (Resource-Providing Contracts) สัญญารูปแบบนี้จะมีข้อสัญญากำหนดว่าคู่สัญญาฝ่ายเกษตรกรจะต้องใช้ปัจจัยการผลิตชนิดใดบ้าง และอาจจะระบุว่าต้องซื้อปัจจัยการผลิตจากใคร โดยคู่สัญญาฝ่ายผู้ประกอบการทางการเกษตรตกลงจะให้การสนับสนุนเงินทุนในรูปแบบของการให้สินเชื่อสำหรับการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร และจะให้ความช่วยเหลือในการจัดการ และควบคุมดูแลการผลิตอย่างใกล้ชิด ส่วนราคาค่าผลิตผลทางการเกษตรนั้น อาจเป็นราคาประกันหรือราคาตลาดก็ได้ แต่คู่สัญญาฝ่ายผู้ประกอบการทางการเกษตร จะประกันรายได้ขั้นต่ำให้กับคู่สัญญาเกษตรกร ซึ่งการทำสัญญารูปแบบนี้ผู้ประกอบการทางการเกษตรจะสามารถรักษาเสถียรภาพตลาดของตนเองได้

(3) สัญญาสนับสนุนการจัดการการผลิต (Management and Income-Guaranteeing Contracts) สัญญารูปแบบนี้จะมีข้อสัญญาที่เน้นการรวมด้านการตลาดและการจัดหาปัจจัยการผลิตเข้าด้วยกัน โดยคู่สัญญาฝ่ายผู้ประกอบการทางการเกษตรจะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต ส่วนคู่สัญญาฝ่ายเกษตรกรจะต้องปฏิบัติตามรูปแบบและกฎเกณฑ์ที่กำหนด โดยเป็นการตกลงในระดับปัจเจก (Vertical Integration) กล่าวคือ มีข้อสัญญาที่กำหนดให้เกษตรกรดำเนินวิธีการผลิตและใช้วัตถุดิบตามที่ผู้ประกอบการทางการเกษตรระบุ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการให้ความช่วยเหลือ ด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ข้อมูลด้านการตลาด หรือการจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ มีข้อสังเกตว่า สัญญารูปแบบนี้ผู้ประกอบการทางการเกษตรจะเป็นผู้รับความเสี่ยงทางด้านการตลาดและราคาค่าผลิตผลเอง แต่ขณะเดียวกันก็จะเข้ามา

แก้ปัญหาการเข้าถึงและการกระจายข้อมูลทางการผลิตจากผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรสู่เกษตรกร เพราะเมื่อเข้าทำสัญญาแล้วผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรจะต้องถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับเกษตรกร

นอกจากสัญญาทั้ง 3 รูปแบบข้างต้นแล้ว ระบบเกษตรพันธสัญญาในประเทศไทย ยังมีการจัดหาผลผลิตทางการเกษตรรูปแบบอื่น ๆ โดยอาจมีการรวมตัวระหว่างกลุ่มเกษตรกร เช่น สหกรณ์การเกษตร สมาคม และองค์กรที่ช่วยในด้านการต่อรองซื้อขายสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตร

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560 กำหนดหลักการสำคัญในการผลิตผลผลิตหรือบริการทางการเกษตรในระบบเกษตรพันธสัญญาไว้ ได้แก่ (1) การจัดแจ้งการประกอบธุรกิจทางการเกษตร กล่าวคือ กำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรต้องแจ้งการประกอบธุรกิจหรือการเลิกประกอบธุรกิจต่อสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มาตรา 16 และมาตรา 18) (2) การจัดทำทะเบียนผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตร กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้มีการจัดทำทะเบียนผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรเพื่อเปิดเผยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ (มาตรา 17) ทั้งนี้ การจัดแจ้งการประกอบธุรกิจทางการเกษตรนี้ จะทำให้ภาครัฐมีข้อมูลของผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรและสามารถกำกับติดตาม และตรวจสอบการทำสัญญาของผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด (3) การทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรต้องทำเอกสารสำหรับการชี้ชวน และร่างสัญญาให้เกษตรกรทราบล่วงหน้าก่อนทำสัญญา (มาตรา 20) และกำหนดให้ต้องส่งสำเนาเอกสารให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อใช้เป็นเอกสารในการตรวจสอบ โดยสัญญาดังกล่าวต้องจัดทำเป็นหนังสือใช้ข้อความภาษาไทยที่เข้าใจง่าย และอย่างน้อยต้องมีการกำหนดรายละเอียด ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญในสัญญา ได้แก่ ข้อมูลทางพาณิชย์ ข้อมูลแผนการผลิต เงินลงทุน ประมาณการของจำนวนและปริมาณของผลผลิตที่จะทำการผลิตตามสัญญา ระยะทางที่เหมาะสมในการขนส่งผลผลิตทางการเกษตร ความคุ้มค่า ในการผลิต ภาระความเสี่ยง ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพมาตรฐานของปัจจัยการผลิต และข้อมูลอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญากำหนด ทั้งนี้ เพื่อให้คู่สัญญาได้รับทราบข้อมูลสำคัญที่จำเป็น และมีข้อมูลในสัญญาที่สมบูรณ์ในทางปฏิบัติ (มาตรา 21) (4) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กล่าวคือ กรณีเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับเกษตรพันธสัญญา กฎหมายกำหนดให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อน จึงจะมีสิทธินำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่การพิจารณาของอนุญาโตตุลาการหรือนำคดีไปสู่ศาล (มาตรา 29 วรรคหนึ่ง) โดยจะมีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในกรณีที่เป็นการพิพาทในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (มาตรา 30) และจะมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำจังหวัดอีกด้วย (มาตรา 31) และ (5) บทกำหนดโทษปรับ กล่าวคือ กรณีผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรไม่แจ้งการประกอบธุรกิจ ไม่แจ้งการยกเลิกการประกอบธุรกิจ ไม่จัดทำเอกสารและร่างสัญญาให้เกษตรกรทราบก่อนการทำสัญญา หรือไม่ส่งสำเนาเอกสารให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสามแสนบาท (มาตรา 38) หรือกรณีคู่สัญญาชะลอ ระเบียบ หรือยุติการปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญาจนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายในระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือกระทำการใด ๆ ที่เป็นการเสียหายแก่อีกฝ่ายหนึ่งในกรณีที่สัญญาสิ้นสุดลงแล้วในระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสามแสนบาท และปรับอีกไม่เกินวันละห้าพันบาทตลอดเวลาที่ฝ่าฝืน (มาตรา 39)

อภิปรายผล

จากข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในการควบคุมการค้ารับซื้อผลผลิตทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตรสามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ปัญหาการควบคุมและสร้างความเป็นธรรมในการกำหนดราคาซื้อขายผลผลิตทุเรียนของล้งทุเรียน

จากข้อมูลการศึกษา พบว่า ตามรายงานสถิติการส่งออกผลผลิตทุเรียนของประเทศไทยที่จัดทำขึ้น โดยธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand) เปิดเผยข้อมูลสถิติว่าความสามารถในการส่งออกผลผลิตทุเรียนไปยังต่างประเทศ ประเทศไทยมีปริมาณการส่งออกได้มากที่สุดในบรรดาประเทศในภูมิภาคอาเซียนโดยมีกลุ่มลูกค้าสำคัญ คือ

สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยตลอดช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา มูลค่าการส่งออกผลิตผลทุเรียนเติบโตอย่างก้าวกระโดด โดยในปี พ.ศ. 2565 ปรากฏมูลค่าการส่งออกผลิตผลทุเรียนทำสถิติสูงสุด ที่ 1.24 แสนล้านบาท และในปี พ.ศ. 2566 ก็ยังคงรักษา ระดับสถิติการส่งออกได้ในระดับที่ไม่แตกต่างไปจากเดิม คือ 9 หมื่นล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนการขยายตัวของการส่งออกสินค้าทางการเกษตรสูงถึงร้อยละ 81 จากปัจจัยการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดของผลิตผลทุเรียนที่เกิดขึ้น จึงปรากฏผู้ประกอบการในฐานะพ่อค้าคนกลางที่เป็นนายทุนเข้ามาตั้งโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนจากเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำสวนทุเรียนเพื่อนำส่งออกผลิตผลทุเรียนไปยังประเทศผู้นำเข้าเป็นจำนวนมาก ซึ่งในภาษาท้องถิ่นตลาด เรียกว่า “ล้งทุเรียน” ทั้งนี้ ภายใต้ข้อมูลสถิติของกองพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช กรมวิชาการเกษตร ได้เปิดเผยข้อมูลสถิติ (ข้อมูล ณ วันที่ 16 กรกฎาคม 2567) ปรากฏโรงรับซื้อและบรรจุผลไม้ทั่วประเทศเพื่อส่งออกไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน มีจำนวนทั้งสิ้น 2122 โรงรับซื้อ/ล้ง โดยผู้ประกอบการล้งผลไม้ (โรงคัดบรรจุผลไม้) จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) ผู้ประกอบการล้งผลไม้ที่ดำเนินการโดยผู้ประกอบการที่มีสัญชาติไทย และ (2) ผู้ประกอบการล้งชาวจีน ซึ่งหมายถึง นักลงทุนชาวจีนที่เข้ามาร่วมลงทุนกับผู้ประกอบการล้งผลไม้ชาวไทยเพื่อดำเนินธุรกิจล้งผลไม้ โดยกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกพืชทุเรียน อาทิ จันทบุรี นนทบุรี ระยอง ตราด ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ปัตตานี นราธิวาส ยะลา เป็นต้น ในประเด็นของทิศทางแนวโน้มของการจัดตั้งโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียน ปรากฏทิศทางการคาดการณ์ว่าจะเพิ่มสูงขึ้นยิ่งกว่าในปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี ในอีกมิติหนึ่ง คือ มิติการของการกำกับและควบคุมตรวจสอบการรับซื้อผลิตผลทุเรียนจากผู้ประกอบธุรกิจจัดตั้งโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียน จากข้อมูลการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้ลงทุนโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนในประเทศไทยกว่าร้อยละ 90 เป็นกลุ่มทุนชาวจีนเสียส่วนใหญ่ และที่สำคัญยิ่ง คือ กลุ่มทุนชาวจีนเหล่านี้ ได้กลายเป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดกลไกตลาดในราคาซื้อผลิตผลทุเรียนตามแนวคิดตลาดเสรีที่จำกัดบทบาทของรัฐไม่ให้เข้าไปแทรกแซงกลไกตลาด ทำให้เกิดปัญหาในทางข้อเท็จจริงในการกดต่ำราคาสินค้าผลิตผลทุเรียน การคัดเลือกคุณภาพทุเรียน และกำหนดราคาซื้อผลิตผลทุเรียนที่ไม่เป็นธรรมกับเกษตรกร ผู้ประกอบอาชีพทำสวนทุเรียน เนื่องจากไร้ซึ่งมาตรการกฎหมายเพื่อการควบคุมและสร้างความเป็นธรรมกับการกำหนดราคาของผลิตผลทุเรียน โดยในสภาพการณ์ปัจจุบันคงปรากฏเพียง “นโยบายและมาตรการด้านการรักษาเสถียรภาพราคาสินค้า” ของกระทรวงพาณิชย์เท่านั้น ที่นำมาปรับใช้แต่ก็ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอเนื่องจากเป็นเพียงนโยบาย มิใช่มาตรการทางกฎหมายอย่างเป็นแบบแผน

นอกจากนี้ จากผลการศึกษาแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการตราพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ขึ้นใช้บังคับแล้วก็ตาม แต่กฎหมายฉบับนี้ก็ได้มีผลต่อการนำมาใช้เพื่อการควบคุมและสร้างความเป็นธรรมกับการกำหนดราคาของการรับซื้อผลิตผลทุเรียนของล้งทุเรียนอยู่แต่อย่างใด คงมีพันธกิจของกฎหมายในลักษณะของการกำหนดมาตรฐานสินค้าทางการเกษตรเพื่อวัตถุประสงค์ของการส่งออกสินค้าทางการเกษตรไปยังประเทศปลายทางเท่านั้น และเมื่อย้อนกลับมาพิจารณาถึงการคุ้มครองเกี่ยวกับการกำหนดราคาสินค้า แม้ว่าประเทศไทยจะมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 ซึ่งมาตรา 29 ได้ให้อำนาจรัฐ คือ “คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ” ในการควบคุมราคาสินค้าและบริการไว้ก็ตาม แต่กระนั้นจากการศึกษาปรากฏผลสรุปว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 ยังคงมีข้อจำกัดในการบังคับใช้กับผู้ประกอบการโรงรับซื้อทุเรียน โดยเฉพาะในประเด็นการกำหนดเป็นมาตรการทางกฎหมายที่เป็นหลักเกณฑ์ชัดเจนในการกำหนดราคาซื้อที่เป็นธรรม ประการต่อมานอกเหนือจากกรณีการรับซื้อผลิตผลทุเรียนของโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนจากท้องตลาดที่กล่าวสรุปไว้ข้างต้นแล้ว จากผลการศึกษา ยังพบอีกว่าการรับซื้อผลิตผลทุเรียนนี้ยังปรากฏอยู่ในอีกรูปแบบหนึ่ง นั่นคือ รูปแบบเกษตรพันธสัญญา หรือก็คือเป็นรูปแบบสัญญาที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ประกอบการโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนเข้าไปทำสัญญาโดยตรงกับเกษตรกรผู้ผลิตผลทุเรียน ตั้งแต่ที่ผลผลิตทุเรียนยังมิได้มีการเก็บเกี่ยวในรอบฤดูกาล ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560 ขึ้นใช้บังคับ แต่กลับพบว่า กฎหมายนี้ได้กล่าวถึงกลไกในการนำเอามาตรฐานสินค้าเกษตรมาใช้ในการออกแบบ

ราคาซื้อขายตามสัญญาเกษตรพันธสัญญาอยู่เลยเช่นกัน หรือกล่าวให้เข้าใจโดยง่าย ก็คือ ผู้ประกอบธุรกิจโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียน ก็ยังคงสามารถกำหนดราคาซื้อขายได้อย่างอิสระอยู่อย่างมากตามแนวคิดตลาดเสรี โดยไม่จำเป็นต้องนำเอามาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนตามที่คณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรได้ประกาศกำหนดไว้ โดยอาศัยอำนาจจากพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 มาใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดราคาซื้อขายอยู่เลย แม้จะเป็นการทำสัญญาในรูปแบบเกษตรพันธสัญญากับเกษตรกรชาวสวนทุเรียนก็ตาม ด้วยเหตุนี้ แม้จะได้มีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาบังคับใช้แล้วก็จริง แต่ในประเด็นของการสร้างความเป็นธรรมในการกำหนดราคาซื้อขายผลิตผลทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนนั้น ก็ยังคงมีอาจเกิดขึ้นได้ด้วยการอาศัยกลไกของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560

ดังนั้น ปัญหาการควบคุมราคารับซื้อผลิตผลทุเรียนของล้งทุเรียนในท้องตลาด และในระบบเกษตรพันธสัญญาของประเทศไทย จึงเป็นผลมาจากปัจจัยใน 2 มิติได้แก่ มิติแนวคิดตลาดเสรีที่จำกัดให้รัฐ หรือหน่วยงานรัฐ ไม่ควรเข้าไปแทรกแซงกลไกทางการตลาด และมิติช่องว่างทางกฎหมายที่ยังคงไร้ซึ่งมาตรการที่เข้าไปควบคุมการรับซื้อผลิตผลทุเรียนอย่างเป็นธรรม โดยมิติช่องว่างทางกฎหมายที่กล่าวถึงนี้ สามารถนำเอาทฤษฎีการแทรกแซงกลไกตลาดของรัฐมาเป็นปัจจัยสนับสนุนเพื่อการออกแบบมาตรการทางกฎหมายในการเข้าไปควบคุมราคารับซื้อผลิตผลทุเรียนจากโรงรับซื้อทุเรียนให้เกิดความเป็นธรรมแก่เกษตรกรได้ โดยมีกฎหมายที่สนับสนุนทฤษฎีการแทรกแซงกลไกตลาดโดยรัฐ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542

2. การนำมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนมาปรับใช้เพื่อกำหนดราคารับซื้อผลิตผลทุเรียนของล้งทุเรียน

จากการศึกษา พบว่า พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 มาตรา 5 มาตรา 15 และมาตรา 16 กำหนดให้รัฐจะต้องกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร โดยอาจกำหนดขึ้นเป็นมาตรฐานทั่วไป หรือมาตรฐานบังคับ โดยกรณีของทุเรียนนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ตรา “ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : ทุเรียนตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551” ขึ้นใช้บังคับ โดยกำหนดขึ้นในลักษณะเป็นมาตรฐานทั่วไป โดยในข้อ 2. ของประกาศกระทรวงฉบับนี้ ได้กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรประเภททุเรียนขึ้น เรียกว่า “มาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเลขที่ มกษ. 3-2567” ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานทั่วไปของสินค้าประเภททุเรียน ซึ่งมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนดังกล่าวนี้ ได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร ในครั้งการประชุมที่ 1/2567 เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2567 ซึ่งมีการแบ่งชั้นคุณภาพของทุเรียนออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ (1) ชั้นพิเศษ (Extra class) (2) ชั้นหนึ่ง (Class I) และ (3) ชั้นสอง (Class II) โดยทุเรียนในทุกชั้นคุณภาพต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ด้วย ได้แก่ (1) เป็นทุเรียนทั้งผลและมีขั้วผล ทั้งนี้ อาจมีก้านผลด้วยหรือไม่ก็ได้ (2) สภาพดี ไม่เน่า (rotting) หรือเสื่อมสภาพ (deterioration) ที่ทำให้ไม่เหมาะต่อการบริโภค (3) สะอาด ไม่มีสิ่งแปลกปลอมที่มองเห็นได้เท่าที่จะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (4) ไม่มีศัตรูพืชเท่าที่จะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (5) ไม่มีความเสียหายจากศัตรูพืชเท่าที่จะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (6) ไม่มีความชื้นที่ผิดปกติจากภายนอก ทั้งนี้ ไม่รวมถึงหยดน้ำที่เกิดหลังจากนำทุเรียนออกจากห้องเย็น (7) ไม่มีกลิ่น หรือรสชาติแปลกปลอม (8) ไม่มีความเสียหายเนื่องจากอุณหภูมิต่ำ หรืออุณหภูมิสูง (9) ไม่มีรอยแตกที่เปลือก (10) เมื่อผลทุเรียนสุก ไม่มีความผิดปกติของเนื้อ ได้แก่ เนื้อแกน เต่าเผา ไส้ซึม ถ้ามีอย่างใดอย่างหนึ่งหรือรวมกันต้องไม่เกินร้อยละ 5 ของส่วนที่บริโภคได้ และ (11) มีพัฒนาการและสภาพที่: ก) ทนต่อการจัดการและขนส่ง และ ข) อยู่ในสภาพที่ยอมรับได้เมื่อถึงปลายทาง โดยทุเรียนนั้นต้องแก่ในระดับที่เหมาะสม สามารถพัฒนากระบวนการสุกต่อไปได้จนถึงระยะที่ต้องการตามลักษณะของพันธุ์และพื้นที่ปลูก ในส่วนของปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุดของทุเรียนจะต้องเป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยเรื่อง อาหารที่มีสารพิษตกค้าง และ มกษ. 9002 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง สารพิษตกค้าง: ปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุด และ มกษ. 9003 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง สารพิษตกค้าง: ปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุดที่ปนเปื้อนจากสาเหตุที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาลงไปเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไม่ว่าจะเป็นมาตรา 40 มาตรา 61 มาตรา 73 หรือมาตรา 75 รัฐธรรมนูญได้เปิดช่องให้รัฐโดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบมีความชอบธรรมในการที่จะสามารถเข้าไปกำหนดควบคุมกลไกราคาสินค้าการรับซื้อผลิตผลทุเรียนจากผู้ประกอบกิจการโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียนได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ระบบกฎหมายของประเทศไทยยอมรับในการที่จะนำทฤษฎีการแทรกแซงกลไกตลาดของรัฐ มาใช้ในการกำหนดราคาซื้อขายสินค้าเกษตรเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่เกษตรกร ซึ่งภายใต้ความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ประกอบมาตรา 24 คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ได้มีประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2567 เรื่อง การกำหนดสินค้าและบริการ เพื่อดูแลป้องกันการกำหนดราคาซื้อ ราคาจำหน่ายหรือการกำหนดเงื่อนไขและวิธีปฏิบัติทางการค้าอันไม่เป็นธรรม กำหนดให้ทุเรียนเป็นสินค้าควบคุม หมวดยาเสพติด ลำดับรายการที่ (40) แต่กระนั้นในมิติของการกำหนดขึ้นเป็นราคาขั้นต่ำ และหรือราคาขั้นสูงของราคารับซื้อผลิตผลทุเรียนนั้น ณ ปัจจุบันยังไม่ปรากฏการกำหนดราคาในเชิงเกณฑ์ควบคุมกลางในการรับซื้อผลิตผลทุเรียนอยู่แต่อย่างใด และในกรณีของมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 ก็ได้รับรองหน้าที่อำนาจให้คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ สามารถกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถือว่าการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้าหรือบริการได้อีกช่องทางหนึ่งด้วย หรือก็คือการกำหนดหลักเกณฑ์ห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการใด ๆ โดยจงใจที่จะทำให้ราคาต่ำเกินสมควรหรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาสินค้าหรือบริการใด แต่ในทางข้อรายละเอียดคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ก็ยังมิได้กำหนดไว้เพื่อการใช้บังคับเป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคารับซื้อผลิตผลทุเรียนอีกเช่นกัน

สำหรับประเด็นการพิจารณาว่า การทำอย่างใดจะเป็นการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้านั้น ได้ปรากฏการอธิบายโดย “สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา” โดยได้ตอบข้อหารือเกี่ยวกับการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงกว่าเกินสมควรไว้ความว่า “การที่มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติการกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด พ.ศ. 2522 มิได้ระบุเกณฑ์การพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำให้ราคาสินค้าตกต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดราคาสินค้าปั่นป่วนไว้ ทำให้การที่จะพิจารณาว่าราคาสินค้าตกต่ำเกินสมควรหรือสูงเกินสมควรหรือเกิดความปั่นป่วนหรือไม่ จึงไม่อาจพิจารณาเพียงเฉพาะตัวของผู้ประกอบการที่กระทำเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับราคาสินค้าในตลาดด้วย ส่วนกรณีที่ว่าเกณฑ์ของราคาเท่าใด จึงจะถือว่าเกินสมควรนั้น เป็นกรณีที่ต้องพิจารณาจากราคาตลาดเป็นกรณี ๆ ไป” ดังนั้น จากข้อวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา “การเปรียบเทียบกับราคาสินค้าในตลาด” จึงนับว่าเป็นกรอบหลักเกณฑ์สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะสามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาถึงราคาสินค้าตกต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือเกิดความปั่นป่วนได้

ทั้งนี้ ผลจากการศึกษาจากกรณีมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเลขที่ มกษ. 3-2567 ที่กำหนดขึ้นโดยคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร ได้มีการจำแนกระดับคุณภาพของผลิตผลทุเรียนออกเป็น 3 ชั้น การคัดจำแนกผลิตผลทุเรียนของผู้ประกอบกิจการส่งออกทุเรียน ย่อมสามารถอ้างอิงมาตรฐานคุณภาพทุเรียนที่กล่าวนี้ เป็นฐานการกำหนดราคารับซื้อขั้นต่ำได้อย่างเป็นแบบแผน ซึ่งในมิติของฝ่ายรัฐก็ย่อมอ้างอิงมาตรฐานคุณภาพทุเรียนตามกรณีนี้ เพื่อกำหนดเป็นราคารับซื้อขั้นต่ำโดยอาศัยอำนาจในการกำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 ได้เช่นเดียวกัน โดยรายละเอียดในทางขนาดน้ำหนักของผลิตผลทุเรียน จากข้อมูลการศึกษาที่ค้นพบ ยังปรากฏว่ามาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเลขที่ มกษ. 3-2567 ได้กำหนดลงไปในเรื่องรายละเอียดของพิกัดน้ำหนักที่เป็นเกณฑ์คุณภาพของสายพันธุ์ทุเรียนในแต่ละชนิดประเภทไว้อีกด้วย ได้แก่ (1) พันธุ์หมอนทอง ไม่น้อยกว่า 1.2 kg และไม่มากกว่า 6.0 kg (2) พันธุ์ชะนี ไม่น้อยกว่า 1.5 kg และไม่มากกว่า 5.0 kg (3) พันธุ์กระดุมทอง ไม่น้อยกว่า 1.0 kg และไม่มากกว่า 5.0 kg (4) พันธุ์ก้านยาว ไม่น้อยกว่า 1.2 kg และไม่มากกว่า 5.0 kg (5) พันธุ์พวงมณี ไม่น้อยกว่า 0.8 kg (6) พันธุ์หลงลับแล ไม่น้อยกว่า 1.0 kg (7) พันธุ์นวลทองจันทร์ ไม่น้อยกว่า 1.2 kg และไม่มากกว่า 4.5 kg (8) พันธุ์นกหีบ ไม่น้อยกว่า 1.2 kg และไม่มากกว่า 5.0 kg

(9) พันธุ์สาธิตา ไม่น้อยกว่า 1.0 kg และไม่เกินกว่า 4 kg และ (10) พันธุ์อื่น ๆ ที่เป็นพันธุ์ทางการค้า ไม่น้อยกว่า 0.5 kg โดยบรรดาเกณฑ์ที่กีดน้ำหนักของผลิตผลทุเรียนตามที่มาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเลขที่ มกษ. 3-2567 กำหนดไว้นี้ ย่อมสามารถนำมาพิจารณาประกอบกับชั้นคุณภาพของผลิตผลทุเรียนเพื่อนำไปสู่การกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อกำหนดราคารับซื้อขั้นต่ำและหรือราคาขั้นสูงของผลิตผลทุเรียนได้ อันเป็นการลบล้างขัดกฏวิธีของฝ่ายผู้ประกอบการลิ้งทุเรียน ที่อาศัยการทำสัญญาซื้อขายแบบเหมารวมคละเกรดผลิตผลทุเรียน อันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายเกษตรกรชาวสวนทุเรียนเป็นอย่างมาก

3. แนวทางการกำหนดหลักเกณฑ์การควบคุมราคารับซื้อผลิตผลทุเรียนโดยอ้างอิงมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียน

จากข้อมูลการศึกษาที่ค้นพบ ปรากฏว่าทฤษฎีการแทรกแซงกลไกตลาดโดยรัฐ และกรณีของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 73 และมาตรา 75 วรรคหนึ่ง และกรณีพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 ต่างได้รับรองให้ภาครัฐโดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบ สามารถเข้าไปดำเนินการกำกับควบคุมกลไกด้านราคารับซื้อของผลิตผลทางการเกษตรได้ หรือก็คือกฎหมายยินยอมให้มีการเข้าไปแทรกแซงการกำหนดราคารับซื้อขายสินค้าทางการเกษตรระหว่างผู้ประกอบการโรงรับซื้อผลไม้ได้อย่างชอบธรรม อันรวมถึงผู้ประกอบการลิ้งทุเรียนกับเกษตรกรผู้ผลิตทุเรียน ทั้งนี้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิ่งที่เรียกว่า “การค้าที่เป็นธรรม” อันเป็นหลักความคุ้มครองอย่างสากล ซึ่งวิธีการในทำนองดังกล่าวนี้ ในสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยรัฐบาลบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้า ค.ศ. 1997 มาตรา 3 ได้ยอมรับให้ภาครัฐสามารถกระทำได้เช่นเดียวกัน ประกอบกับในปัจจุบันภายใต้พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ได้มีการกำหนดมาตรฐานทุเรียนที่เป็นไปในลักษณะมาตรฐานทั่วไปไว้อย่างเป็นแบบแผนแล้ว คือ “มาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเลขที่ มกษ. 3-2567” โดยมีการจำแนกระดับคุณภาพของผลิตผลทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตรออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ (1) ชั้นพิเศษ (Extra class) (2) ชั้นหนึ่ง (Class I) และ (3) ชั้นสอง (Class II) ทั้งนี้ จากการที่มาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเลขที่ มกษ. 3-2567 ได้มีการจำแนกระดับคุณภาพของผลิตผลทุเรียนออกเป็น 3 ชั้นที่กล่าว จึงเท่ากับว่า การคิดจำแนกผลิตผลทุเรียนของผู้ประกอบการลิ้งทุเรียน ย่อมสามารถอ้างอิงมาตรฐานคุณภาพทุเรียนที่กล่าวนี้ เป็นฐานการกำหนดราคารับซื้อขั้นต่ำได้อย่างเป็นแบบแผน ซึ่งในมิติของฝ่ายรัฐก็ย่อมอ้างอิงมาตรฐานคุณภาพทุเรียนตามกรณีนี้เพื่อกำหนดเป็นราคารับซื้อขั้นต่ำโดยอาศัยอำนาจในการกำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 ได้เช่นเดียวกัน อนึ่ง ในความเห็นของผู้ศึกษาเห็นว่า เกณฑ์กีดน้ำหนักของผลิตผลทุเรียนตามที่มาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเลขที่ มกษ. 3-2567 กำหนดไว้นี้ ย่อมสามารถนำมาพิจารณาประกอบกับชั้นคุณภาพของผลิตผลทุเรียนเพื่อนำไปสู่การกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อกำหนดราคารับซื้อขั้นต่ำและหรือราคาขั้นสูงของผลิตผลทุเรียนได้ อันเป็นการลบล้างขัดกฏวิธีของฝ่ายผู้ประกอบการลิ้งทุเรียน ที่อาศัยการทำสัญญาซื้อขายแบบเหมารวมคละเกรดผลิตผลทุเรียน อันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายเกษตรกรชาวสวนทุเรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ประกอบกับมาตรา 29 ได้บัญญัติรับรองอำนาจให้ “คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ” สามารถกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถือว่าเป็นการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้าหรือบริการได้เพื่อการรักษาไว้ซึ่งสมดุลของความเป็นธรรมทางการค้า จึงควรอาศัยอำนาจประกาศนี้ในการสร้างความเป็นธรรมทางด้านราคารับซื้อผลิตผลทุเรียนขึ้นอย่างเป็นแบบแผน

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า สำหรับประเด็นการพิจารณาว่า การทำอย่างใดจะเป็นการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้านั้น ได้ปรากฏการอธิบายโดย “สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา” โดยได้มีข้อวินิจฉัยชี้ว่า “การเปรียบเทียบกับราคาสินค้าในตลาด” มาใช้เพื่อกำหนดมาตรฐานราคาสินค้าเกษตรได้ จึงนับว่าเป็นกรอบหลักเกณฑ์สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่จะสามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาถึงราคาสินค้าตกต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือเกิดความปั่นป่วนได้อีกกรณีหนึ่ง

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จากผลการศึกษาในภาพรวม สามารถสรุปได้ว่าจากปัจจัยการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดของกิจกรรมการส่งออกผลิตผลทุเรียนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2561 - พ.ศ. 2567 จึงปรากฏผู้ประกอบการธุรกิจในฐานะพ่อค้าคนกลางที่เป็นนายทุนเข้ามาตั้งโรงรับซื้อผลิตผลทุเรียน หรือล้งทุเรียนจากเกษตรกรเป็นจำนวนมาก และนำมาสู่ปัญหาการกำหนดราคาซื้อผลิตผลทุเรียนจากเกษตรกรอย่างไม่เป็นธรรม โดยปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดปัญหาการกำหนดราคาซื้อผลิตผลทุเรียนอย่างไม่เป็นธรรมนี้ เกิดขึ้นจากปัจจัยใน 2 มิติ ได้แก่ มิติแนวคิดตลาดเสรีที่จำกัดให้รัฐ หรือหน่วยงานรัฐ ไม่ควรเข้าไปแทรกแซงกลไกทางการตลาด และมิติช่องว่างทางกฎหมายที่ยังคงไร้ซึ่งมาตรการที่เข้าไปควบคุมการซื้อผลิตผลทุเรียนอย่างเป็นธรรม และไร้ซึ่งมาตรการในการนำเอามาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนที่กำหนดขึ้นโดยคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 มาปรับใช้ ซึ่งมิติช่องว่างทางกฎหมายที่กล่าวถึงนี้ ภาครัฐสามารถนำเอาทฤษฎีการแทรกแซงกลไกตลาดมาใช้ เป็นปัจจัยสนับสนุนเพื่อการออกแบบมาตรการทางกฎหมาย ในการเข้าไปควบคุมราคาซื้อผลิตผลทุเรียนจากโรงรับซื้อทุเรียนให้เกิดขึ้นเป็นธรรมแก่เกษตรกรได้ โดยมีกฎหมายที่สนับสนุนทฤษฎีการแทรกแซงกลไกตลาดโดยรัฐที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมราคาซื้อผลิตผลทุเรียนตามมาตรฐานสินค้าเกษตร ผู้ศึกษาค้นพบข้อเสนอแนะจากการศึกษาใน 2 ประเด็นด้วยกัน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทางนโยบาย

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในทางนโยบายว่า “คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าเกษตรและบริการ” ควรกำหนดนโยบายให้มีการนำเอามาตรฐานสินค้าเกษตรตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 มาอ้างอิงเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำหรือขั้นสูงในการประกาศกำหนดราคาซื้อสินค้าทางการเกษตรจากผู้ประกอบการโรงรับซื้อผลิตผลทางการเกษตร ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเพิ่มอำนาจต่อรองให้แก่เกษตรกรในการกำหนดราคาซื้อผลิตผลทางการเกษตรตามมาตรฐานสินค้าเกษตรที่กฎหมายได้กำหนดไว้

2. ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า “คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ” ควรออก “ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ว่าด้วย การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถือว่าการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้าทุเรียน ตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 พ.ศ. ขึ้นใช้บังคับ ทั้งนี้ เพื่อกำหนดกรอบหลักเกณฑ์ในการรับซื้อผลิตผลทุเรียนของโรงรับซื้อทุเรียนอย่างเป็นธรรม โดยนำเอามาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนเลขที่ มกษ. 3-2567 ที่กำหนดขึ้นโดยพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 มาตรา 5 มาตรา 15 และมาตรา 16 มาเป็นหลักเกณฑ์การพิจารณา ประกอบกับราคาผลิตผลทุเรียนในท้องตลาด ดังนี้

(ร่าง) ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ

ว่าด้วย การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถือว่าเป็นการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้าทุเรียน ตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 พ.ศ.

เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทางการค้าในการรับซื้อสินค้าทุเรียนของผู้ประกอบกิจการโรงรับซื้อทุเรียน(ล้งทุเรียน) จากเกษตรกรชาวสวนทุเรียน อาศัยอำนาจตามความแห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ประกอบมาตรา 29 คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ จึงออกประกาศไว้ ดังนี้

ข้อ 1. ประกาศฉบับนี้ เรียกว่า “ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถือว่าเป็นการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วน ซึ่งราคาของสินค้าทุเรียน ตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 พ.ศ.”

ข้อ 2. ประกาศฉบับนี้ มีผลใช้บังคับในวันถัดจากวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3. ในประกาศฉบับนี้

“ผู้ประกอบกิจการโรงรับซื้อทุเรียน” หมายถึง บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลที่ดำเนินกิจกรรมรับซื้อสินค้าทุเรียน ไม่ว่าเพื่อการจำหน่ายภายในประเทศ หรือเพื่อการส่งออกไปยังต่างประเทศ

“สินค้าทุเรียน” หมายถึง ทุเรียนผลสด ที่มีได้ผ่านกรรมวิธีการแปรรูป

“เกษตรกรชาวสวนทุเรียน” หมายถึง ผู้ที่ขึ้นทะเบียนเป็นเกษตรกรตามกฎหมาย

“คณะกรรมการ” หมายถึง คณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ

ข้อ 4. หลักเกณฑ์การพิจารณาที่ถือว่าเป็นการทำให้ราคาต่ำเกินสมควร หรือสูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาของสินค้าทุเรียนที่รับซื้อโดยผู้ประกอบกิจการโรงรับซื้อทุเรียน (ล้งทุเรียน) ให้พิจารณาจากกรณีดังต่อไปนี้

4.1 หากสินค้าทุเรียนที่รับซื้อจากเกษตรกรชาวสวนทุเรียน มีระดับคุณภาพและพิถีพิถันขนาดเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนที่ประกาศกำหนดขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานสินค้าเกษตร ห้ามมิให้ผู้ประกอบกิจการโรงรับซื้อทุเรียนใช้วิธีการรับซื้อสินค้าทุเรียนแบบเหมารวมคละเกรด ทั้งนี้ ให้นำวิธีการรับซื้อตามข้อ 4.2 มาใช้บังคับ

4.2 การรับซื้อสินค้าทุเรียนที่มีระดับคุณภาพและพิถีพิถันขนาดเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนที่ประกาศกำหนดขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานสินค้าเกษตร ผู้ประกอบกิจการโรงรับซื้อทุเรียนจะต้องกำหนดราคาซื้อสินค้าทุเรียนไว้ในราคาไม่ต่ำกว่าราคารับซื้อตามระดับคุณภาพและพิถีพิถันขนาดในท้องตลาด

4.3 การรับซื้อสินค้าทุเรียนที่มีระดับคุณภาพและขนาดไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยมาตรฐานสินค้าเกษตรทุเรียนที่ประกาศกำหนดขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานสินค้าเกษตร ผู้ประกอบกิจการโรงรับซื้อทุเรียนจะต้องกำหนดราคาซื้อสินค้าทุเรียนไว้ในราคาไม่ต่ำกว่าราคารับซื้อในท้องตลาด

ข้อ 5. ให้คณะกรรมการ จัดให้มีการคำนวณราคาท้องตลาดของสินค้าทุเรียนตามข้อ 4.2 และข้อ 4.3 ในทุกรอบฤดูกาล เพื่อกำหนดขึ้นเป็นราคาขั้นต่ำในท้องตลาดของสินค้าทุเรียนประจำฤดูกาลนั้น

ข้อ 6. ให้นำเอาวิธีการรับซื้อสินค้าทุเรียนตามประกาศฉบับนี้ ไปใช้บังคับกับการกำหนดราคารับซื้อสินค้าทุเรียนที่เกิดขึ้นตามกฎหมายส่งเสริมและพัฒนาเกษตรพันธสัญญาด้วยโดยอนุโลม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2567). **ข่าวกรมการค้าต่างประเทศ** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.dft.go.th/th-th/NewsList/News-DFT/DescriptionNewsDFT/ArticleId/27593/27593> [2567, กันยายน 1]
- กรมวิชาการเกษตร. (ม.ป.ป.). **สถานการณ์การผลิตทุเรียน** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.doa.go.th/share/attachment.php?aid=2971> [2567, กันยายน 19]
- กระทรวงพาณิชย์. (2567). **นโยบายและมาตรการด้านการรักษาเสถียรภาพราคาสินค้า** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://km.moc.go.th/th/file/get/file/20240318def93203bd822991d2926877f2eb2f33145310.pdf> [2567, กันยายน 26]
- กองพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช กรมวิชาการเกษตร. (2567). **รายชื่อโรงคัดบรรจุผลไม้ส่งออกไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.doa.go.th/psco/wp-content/uploads/84.67.pdf>. [2567, กันยายน 23]
- กัมปนาท เพ็ญสุภา และคณะ. (2563). ผลกระทบระยะสั้นของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่มูลค่าของผลไม้ไทย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.).
- กัมปนาท เพ็ญสุภา. (2564). ผู้ประกอบการส่งออกผลไม้: ความเป็นมาและผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานผลไม้. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรรัตน์ ภูเบญญาพงศ์ และคณะ. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจรับซื้อทุเรียนของผู้ประกอบการในตลาดกลางเพื่อการเกษตร จังหวัดยะลา. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(1): 159-160.
- นนท์ นุชหมอน. (2556). **เกษตรพันธสัญญา : ภาพรวมและบทสำรวจประเด็นปัญหาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูป.
- ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ฉบับที่ 61 พ.ศ. 2564 เรื่อง การแสดงราคาสินค้าและค่าบริการ. (2564, 3 ตุลาคม) **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 138 ตอนพิเศษ 242 ง.
- ประกาศคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2567 เรื่อง การกำหนดสินค้าและบริการควบคุม เพื่อดูแลป้องกันการกำหนดราคาซื้อ ราคาจำหน่ายหรือการกำหนดเงื่อนไขและวิธีปฏิบัติทางการค้าอันไม่เป็นธรรม. (2567, 28 มิถุนายน) **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 141 ตอนพิเศษ 177 ง.
- พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518**. (2518, 19 กุมภาพันธ์) **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 92 ตอนที่ 40 ฉบับพิเศษ.
- พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551**. (2551, 22 กุมภาพันธ์) **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 125 ตอนที่ 37 ก.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542**. (2542, 31 มีนาคม) **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 116 ตอนที่ 22 ก.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560**. (2560, 26 พฤษภาคม) **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 134 ตอนที่ 56 ก.